

УДК 343.71

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1412005>
К.В. ШАХОВА,

 докторант Харківського національного університету внутрішніх справ,
 кандидат юридичних наук, м. Харків, Україна; e-mail: katerina.kharkov@ukr.net;
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6431-3757>

ГЕНЕЗИС ЗАКОНОДАВСТВА З НЕДОПУЩЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ТА СТАТЕВУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

K.V. SHAKHOVA,

 Doctoral Candidate, Kharkiv National University of Internal Affairs, Ph.D. in Law,
 Kharkiv, Ukraine; e-mail: katerina.kharkov@ukr.net;
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6431-3757>

GENESIS OF LEGISLATION ON THE PREVENTION OF VIOLATIONS OF RIGHTS ON SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INVIOABILITY

Постановка проблеми

Останнім часом по всьому світу занепокоєння викликає збільшення кількості латентних злочинів, направлених на статеву свободу та статеву недоторканність особи. Так, наприклад, тільки у Сполучених Штатах Америки кожні 6 хвилин 1 особа потерпає від злочинів вказаного виду [1], при цьому майже 10 % всіх дітей в Америці були зґвалтовані або відносно них вчинювались розпусні дії. В свою чергу, латвійська вчена А. Кіпане (Aldona Kīpāne) в дисертації «Проблеми сексуального насильства» визначає, що в Латвії в середньому офіційно реєструється приблизно 1000 статевих злочинів в рік, однак справжня їхня кількість відрізняється більше ніж в 5 разів (оскільки дослідницею встановлено, що за 2012–2015 роки потерпілими особами від статевих злочинів стали не менше 5000 тисяч осіб щорічно) [2]. Водночас, колумбійські вчені А.Р. Аккерман (Alissa R. Ackerman) та Р. Фурман (Rich Furman) визначають, що сьгодні злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи набувають транснаціонального характеру та все частіше стають результатом вчинення інших злочинів проти особи (торгівля людьми тощо) [3].

Українські науковці також приділяють увагу протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканності. Зокрема, Г.Я. Мартинишин приділяє увагу історії нормативної регламентації суспільно небезпечних пося-

гань на статеву недоторканність у кримінальному праві [4, с.37], яку досліджує виключно задля з'ясування формування кримінально-правових ознак такого виду злочину як статеві злочини. В сфері оперативно-розшукової діяльності М.Д. Денисовський звертає увагу на попередження злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх і малолітніх підрозділами карного розшуку кримінальної поліції Національної поліції України [5, с.13].

Взагалі, аналіз української кримінальної статистики свідчить, що чисельність злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності останніми роками суттєво не зменшується (у 2013 р. зареєстровано 1114 злочинів, у 2014 р. – 893, у 2015 р. – 776, у 2016 р. – 883, у 2017 р. – 838) [6], при цьому більшість науковців та практиків визначають, що вказані дані не є реальними. Водночас, аналізуючи наявні наукові джерела, можна дійти висновку, що подібний стан є не лише проблемою сьогодення, а існує ще з Давніх часів. Тому метою статті є визначення засад становлення законодавства щодо забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність. Її новизна полягає в отриманні комплексного уявлення щодо історичного становлення інституту чинного законодавства в сфері забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність особи. Завданням роботи є визначення етапів розвитку такого законодавства та співвідношення його певним часовим періодам розвитку нашої держави.

Від Давніх часів до Середньовіччя – перші спроби законодавців забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність

Вчинення людством злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи розпочинає свою історію з Давніх часів. Так, перші згадки про злочини вказаного виду датуються Х–ІХ сторіччям до нашої ери [7]. Майже одночасно з цим в законах і правових звичаях держав і суспільств Стародавнього світу закріплюється відповідальність за вчинення таких злочинів, однак це несе виключно класовий і виборчий характер. Зокрема, як вказує І.М. Заварикін, в Давні часи допускалося насильство над тими, хто мав нижчий статус або не був членом певного стану, роду або громади; вважалося нормальним в первісних суспільствах насильно брати в дружини представниць сусідніх племен, а в рабовласницьких – використовувати для задоволення сексуальних потреб захоплених або придбаних невільниць [8].

І.М. Заварикін доволі детально аналізує зарубіжне законодавство Давнього часу з питань відповідальності за вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності. Зокрема, вчений вказує, що у Вавилоні Кодекс Хаммурапі (1750 р до н.е.), який передбачав для насильника суворе покарання у вигляді позбавлення життя, захищав не саму жертву, а сім'ю, під владою якої вона перебувала. При цьому честь жінки ототожнювалася з честю її батька або чоловіка, що давало право на кровну помсту щодо того, хто посягав або його роду [8]. Однак, існували держави, де статеву недоторканність і статеву свободу не розглядалися як об'єкти правової охорони взагалі. Наприклад, в Стародавньому Китаї і Стародавній Індії батько міг насильно видавати заміж дівчинку (в тому числі, й в малолітньому віці) [8] або продавати і віддавати за борги (в тому числі, в сексуальне рабство). У Фівах же існував звичай, при якому кожна жінка перед заміжжям повинна була позбавлятися невинності в ході культового ритуалу в храмі, віддаючись чужинцям, незалежно від того, бажала вона цього чи ні, а на Кавказі з давніх часів дозволялось насильно викрадати наречених. (Старійшини навчали юнаків, щоб ті йшли в село і, вибравши собі дівчину, викрадали її. Подібне не вважалося насильством, тому як викрадена виходила заміж за джигіта. Найчастіше дівчата мріяли

про те, щоб їх поцупив молодий воїн і спеціально для цього виходили на вулицю зі своїх осель. Перелюб, вчинений джигітом з жінкою до шлюбу або з чужою дружиною, карався смертю обох, а в разі зґвалтування родової адат захищав не тільки саму жертву, скільки честь її роду). Такі ж звичаї були характерні для кипчацьких племен Євразії [8].

Водночас, доволі цікавою була кримінально-правова охорона статевих прав та свобод в Стародавній Іудеї, де кримінальна відповідальність могла наступати і для самої жертви. Зокрема, на території вказаної держави до жертв зґвалтувань ставились взагалі неоднозначно: якщо дівчину насильно позбавляли невинності в межах міста, то в разі, якщо вона не кричала і не пручалася, її закидали камінням разом із насильником, мотивуючи це тим, що при спробі дати відсіч люди, які почули шум, прийшли би на допомогу. Юдейський історик I сторіччя н.е. Йосип Флавій писав: "Закон не визнає ніяких сексуальних контактів, крім природного союзу між чоловіком і дружиною, метою якого є породження дитини". У праці "Іудейські старожитності" він посилався на те, що "будь-яке перелюбство Мойсей, безумовно, заборонив, вважаючи за необхідне і вищим благом, щоб чоловіки жили з дружинами своїми в здоровому шлюбі: тоді буде користь як цілим громадам, так і окремих сім'ям" [8].

У стародавніх римлян, як і у стародавніх іудеїв, насильницьке безчестя також вважалося ганьбою не тільки для особи, яка його вчинила, але й для жертви. Однак у римському праві спочатку зґвалтування розглядалося не як злочин проти статевої недоторканності і статевої свободи, а як вид насильства над особистістю взагалі і підпадало під поняття *vis* (просто фізичне насильство). І тільки пізніше в Законах Юлія про покарання за перелюбу (18 р. до н.е.), присвячених статевим злочинам *stuprum* (лат. – безчестя), сексуальне насильство над незайманою, що порушувало її *puclitia* (лат. – цнотливість), стало розглядатися як посягання на її особисті *libertas* (лат. – права), при цьому жертва повинна була шукати захисту у свого батька, під чиєю владою вона перебувала [9].

Що стосується мусульманського права, то за часів Середньовіччя зґвалтування каралося закиданням камінням, проте відповідальність наступала лише в разі, якщо жертва своєю поведінкою не спровокувала насильника і пред'явила чотирьох свідків події або ж злочинець визнав свою провину [8].

Стосовно розвитку вітчизняного законодавства в сфері охорони права особи на статеву свободу та статеву недоторканність, слід відштовхуватись

від того, що до X сторіччя правове регулювання вказаного питання відбувається за нормами моралі. Враховуючи вказане, Є.Є. Шмерецький при класифікації кримінального законодавства в сфері забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність особи визначає, що таке регулювання не було законодавчо закріпленим і тому не може враховуватись як базис для сьогодення [9]. Однак, на нашу думку, така точка зору є хибною, оскільки саме норми моралі стали підставою для прийняття подальших нормативних актів, а окремі її положення сьогодні є підґрунтям чинного законодавства.

Зокрема, після прийняття "Руської Правди", хоча й відсутнє чітке визначення зґвалтування або іншого статевого злочину, однак міститься норма (наприклад, "коли наскочить на жінку на коні"), яка фактично закріплює покарання за такі злочини – грошовий штраф, розмір якого зростав при замаху на злочин проти особи привілейованого стану. Тобто, зазначене вказує, що при визначенні виду покарання за вчинення статевих злочинів, перш за все, враховувалось соціальне становище потерпілої особи, що в загальному вигляді було нібито кваліфікуючими ознаками статевих злочинів. Зокрема, окремо визначалось більш жорстке покарання за зґвалтування, якщо потерпілою собою була боярська дочка або боярська дружиною [10].

Норми "Руської Правди" майже повністю знайшли своє застосування в подальших нормативних актах, зокрема, Соборному Укладенні 1469 року, Судебнику 1497 року та Судебнику 1550 року, однак кримінальна відповідальність за вчинення статевих злочинів була більш жорсткою, аніж передбачена "Руською Правдою". Зокрема, в Соборному Укладенні 1469 р передбачалось покарання у вигляді смертної кари. У Судебнику 1497 р. норми звичаєвого права того періоду виходять за рамки церковного законодавства та вводяться в загальну систему злочинних діянь, а Судебник 1550 р. багато в чому дублює норми першого Судебнику, однак окремі положення отримали певний розвиток [11–13].

У той же час, у 1529 р приймається перший статут Великого князівства Литовського, який фактично вперше прирівнює ступінь покарання злочинця за вчинення статевих злочинів незалежно від соціального статусу потерпілої особи потерпілу. Так, норма вказаного акта визначала, що "якщо хто-небудь зґвал-

тував жінку або дівчину, незалежно від її стану, то такий гвалтівник повинен бути присуджений до страти. Якщо ж постраждала побажала би вийти за нього заміж, то це в її волі, а злочинець тоді прощається". До речі, саме в Кримінальному укладенні Карла V "Кароліна", 1532 р. вперше зґвалтування виноситься як самостійний склад злочину та призначається покарання у вигляді смертної кари, однак у випадку, коли був замах на вчинення такого злочину чи вчинення чоловіком стосовно дружини – у вигляді штрафу [14].

В той же час, в Соборному уложенні 1697 р. вперше передбачається спеціальний суб'єкт вчинення статевих злочинів – військовослужбовці при проходженні служби або під час повернення з неї, при цьому вчинення такого статевих злочинів, як зґвалтування, прирівнюється до вчинення вбивства [15].

Отже, на відміну від Є.Є. Шмерецького, ми вважаємо правильним розподілити етапи становлення законодавства у сфері забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність починаючи не з прийняття Руської Правди, а окремо виділити як окремий етап – Давні часи. Це дозволяє підкреслити, що права особи на статеву свободу та статеву недоторканність визначалось ще у первобутньому суспільстві та за основу приймає норми моралі.

Звідси, пропонується прийняти таку точку зору, що в ті часи законодавство у сфері статевих злочинів пройшло такі етапи розвитку:

1) розпочинається з Давніх часів та триває до 1016 року. Характеризується виключного встановлення відповідальності за статеві злочини нормами моралі;

2) з 1016 року (прийняття "Руської Правди") до середини XV сторіччя – міститься норма, яка фактично закріплює покарання за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, до того ж при визначенні виду покарання за вчинення статевих злочинів, перш за все, враховувалось соціальне становище потерпілої особи.

Вплив нормотворчості та політико-соціальних орієнтирів Російської імперії та Радянського Союзу щодо прав особи на статеву свободу та статеву недоторканність

Період від кінця XVI до початку XVII сторіччя на території Російської імперії характеризується значним розвитком законодавства завдяки прийнятим Петром I нормативним актам. Так, статеві злочини відокремлюються в окремий вид; офіційно розмежовуються такі склади злочинів, як зґвалтування в природній та неприродній формі [16]. А до кодифікації різних кримінально-правових актів

відповідальність за статеві злочини визначалася головним чином не світським, а церковним законодавством. Зокрема, в Главі 20 Артикулу військового 1715 року поряд із зґвалтуванням встановлюється покарання за скотолозтво, мужолозтво, перелюбство, двошлюбність, укладання шлюбу в близьких ступенях споріднення, кровозмішення [16].

Вказане становище у сфері забезпечення права особи на статеву свободу та статеву недоторканність зберігалось майже до кінця XIX ст., оскільки саме з вказаного часу відбуваються перші спроби кодифікації нормативних актів, у результаті чого статеві злочини виділяються в окремий вид злочинної діяльності та займають своє місце в Уложенні "Про покарання карних й виправних" 1845 р. Так, у вказаному нормативному акті статеві злочини розглядаються в розділі X "Про злочини проти життя, здоров'я, волі й честі приватних осіб" (ст.ст.1920–2039) і розділі XI "Про злочини проти прав сімейних" (ст.ст.2040–2093). Також новелою того часу є визначення кваліфікуючих ознак статевих злочинів у залежності від віку та способу вчинення таких злочинів, зокрема, розрізняється вид відповідальності у випадку: а) розтління дівичі, що не досягла чотирнадцятирічного віку, б) зґвалтування особи жіночої статі, що має більше чотирнадцяти років від роду, в) викрадення; г) омана жінки або дівчини. Також враховуються об'єктивні та суб'єктивні обставини (особа винного та його взаємини з потерпілою (родинні, службові відносини), наявність таких ознак, як нанесення побиттів чи катування, використання її стану безпам'ятства або неприродного сну, небезпека для життя потерпілої, а також якщо зґвалтування передувало викрадення) та визначалась можливість настання особливо тяжких наслідків (смерть або розтління потерпілої). Тобто, до середини XIX століття існувала проблема у вигляді відсутності систематизації законодавства, його розпорошеності, а після 1845 р. в Уложенні "Про покарання карних й виправних" розпочинається етап систематизації нормативних актів, в яких статеві злочини відносяться до окремого роду злочинів. Так, Кримінальним кодексом 1903 р. злочини проти статеві свободи та статеві свободи віднесено до злочинів проти моральності главами 26 "Про злочинні діяння проти особистої волі" та гл.27 "Про непотребство". До речі, окрема увага приділяється посиленню відповідальності за вчинення статевих злочинів

відносно дітей та неповнолітніх, а також осіб, які перебували в залежності від злочинців [17].

За часів існування Радянського Союзу кримінально-правове регулювання забезпечення статеві свободи та статеві недоторканності особи відбувалось у рамках Кримінальних кодексів. Так, у Кримінальному кодексі УРСР 1922 року був окремий розділ, присвячений злочинам досліджуваного виду під назвою "Злочини проти життя, здоров'я, свободи і гідності особистості". В ньому містилися склади як ненасильницьких злочинів, наприклад, статеві зносини з особою, яка не досягла статеві зрілості; поєднане з розбещенням або задоволенням статеві пристрасті в збочених формах; розбещення малолітніх шляхом вчинення розпусних дій, так і злочинів, пов'язаних з насильницьким задоволенням статеві пристрасті. Зґвалтування визначалось як "статеві зносини з застосуванням фізичного або психічного насильства або шляхом використання безпорадного стану потерпілої особи". В якості кваліфікуючої обставини передбачалось самогубство потерпілого [18].

В Кримінальному кодексі УРСР 1926 року законодавець залишив в основному ту ж саму систему статевих злочинів, однак змінив формулювання складу зґвалтування, визначивши його як "статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погроз, залякування або з використанням шляхом обману безпорадного стану потерпілої особи" та визначив обтяжуючими обставинами недосягнення потерпілої статеві зрілості та зґвалтування кількома особами. В 1934 р. Кримінальний кодекс УРСР 1926 року був доповнений статтею 154-а, яка встановлювала кримінальну відповідальність за мужолозтво, розділяючи його на добровільне та недобровільне, а з 1949 року були підвищені санкції за вказані злочини, та визначені кваліфікуючими ознаками такі як зґвалтування неповнолітньої; зґвалтування, вчинене групою осіб або що спричинило за собою особливо тяжкі наслідки [19].

Прийнятий в 1960 році Кримінальний кодекс Радянського Союзу в більшій мірі включав у себе положення попередніх кодифікованих актів та до злочинів проти особи відносив п'ять складів статевих злочинів: зґвалтування, примушування жінки до вступу в статевий зв'язок, статеві зносини з особою, яка не досягла статеві зрілості, розпусні дії відносно неповнолітніх і мужолозтво. Максимальним видом покарання було визначено смертну кару [20].

Отже, враховуючи вказане можна дійти висновку, що починаючи з середини XVI сторіччя та до 1991 року законодавство про статеву свободу та статеву недоторканність пройшло наступні етапи свого становлення:

– середина XVI ст. – 1845 року – норми звичаєвого права того періоду виходять за рамки церковного законодавства та вводяться в загальну систему злочинних діянь, не розрізняється ступінь покарання злочинця за вчинення статевих злочинів в залежності від соціального статусу потерпілої особи потерпілу, зґвалтування виносить як самостійний склад злочину та призначається покарання у вигляді смертної кари, передбачається спеціальний суб'єкт вчинення статевих злочинів – військовослужбовці при проходженні на службу або під час повернення з неї, статеві злочини відокремлюються в окремий вид та офіційно розмежовуються такі склади злочинів як зґвалтування в природній та неприродній формі;

– середина XIX ст. – 20-ті роки XX ст – відбуваються перші спроби кодифікації нормативних актів, в результаті чого статеві злочини виділяються в окремий вид злочинної діяльності, визначаються кваліфікуючі ознаки статевих злочинів в залежності від віку та способу вчинення таких злочинів, враховуються об'єктивні та суб'єктивні обставини (особа винного і його взаємини з потерпілою (родинні, службові відносини), наявність таких ознак, як нанесення побоїв чи катування, використання її стану безпам'ятства або неприродного сну, небезпека для життя потерпілої, а також якщо зґвалтування передувало викраденню) та визначалась можливість настання особливо тяжких наслідків (смерть або розтління потерпілої), статеві злочини відносяться до окремого роду злочинів;

– 20-ті роки XX ст. – 2001 р. – кримінально-правове регулювання забезпечення статевої свободи та статевої недоторканості особи відбувалось в рамках Кримінальних кодексів СРСР, виділяються статеві злочини в окремий рід, визначаються види статевих злочинів, кваліфікуючі ознаки та межі санкції, суб'єктом злочину визначається виключно чоловік.

Сучасні реалії законодавства, що забезпечує статево свободу та статево недоторканність особи

Подальші етапи розвитку кримінального законодавства направлені на захист права особи на статево свободу та статево недоторканність особи прямо пов'язані із прийняттям та редакцією Кримінального кодексу України. Зокрема, в 2001 році, після визнання незалежності Україною та встановлення в Конституції України охорони та гарантії права особи на

статево свободу та статево недоторканність, було прийнято чинний Кримінальний кодекс, відповідно до якого злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності винесені у окремий розділ IV "Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи", та до якого включено 5 видів злочинів: зґвалтування (ст.152), насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст.153), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст.154), статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст.155), розбещення неповнолітніх (ст.156) [21]. Однак, міжнародна практика захисту досліджуваного нами права особи свідчить, що така редакція кримінального законодавства є не досить повною та відповідає вимогам сучасності. Зокрема, практика свідчить, що в більшості випадків вчинення статевих злочинів чоловіком відносно дружини (цивільними або співмешканцями) фактично не розслідувалось та мало вигляд "сімейного скандалу". Зрозуміло, що вказане є недопустимим та тому Верховною Радою України було ратифіковано Стамбульську конвенцію та внесено відповідні зміни в 2017 році до Кримінального кодексу України у вигляді окремого складу злочину як "Сімейне насильство" [22]. Тобто, окреслене свідчить, що починаючи з 1991 року та по сьогодні розвиток чинного законодавства у сфері охорони права на статево свободу та статево недоторканність особи можливо сформував як окремий етап, який характеризується тим, що законодавчо визначені статеві злочини, їх кваліфікуючі ознаки, межі та вид кримінальної відповідальності, об'єктивну та суб'єктивну сторону, окремо підкреслюється гендерство полів у вигляді можливого суб'єкта як чоловіка так і жінки.

Висновки

При виокремленні етапів становлення законодавства щодо регулювання охорони прав особи на статево свободу та статево недоторканність особи визначено, що його започатковано з Давніх часів. З аналізу законодавства Російської імперії та Радянського Союзу встановлено, що порушення права досліджуваного виду вперше прямо карається законодавцем. Проблеми сьогодення щодо досліджуваного права особи поступово врегульовуються міжнародними стандартами та законодавством. Показано, що генезис законодавства із недопущення порушення права на статево свободу та статево недоторканність можна визначити за 6 етапами, які відповідно характеризуються: 1) виключним встановленням відповідальності за статеві злочини нормами моралі; 2) нормою закріплення

покарання за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи з врахуванням соціального становища потерпілої особи; 3) виходом норм звичаєвого права за рамки церковного законодавства та введенням в загальну систему злочинних діянь, без розрізнення ступеню покарання злочинця за вчинення статевого злочину в залежності від соціального статусу потерпілої особи потерпілу, де згвалтування виносить як самостійний склад злочину та призначається покарання у вигляді смертної кари, передбачається спеціальний суб'єкт вчинення статевих злочинів; 4) спробами кодифікації нормативних актів із виділенням статевих злочинів в окремий вид злочинної діяльності, визначенням кваліфіку-

ючих ознак в залежності від віку та способу їх вчинення, врахуванням об'єктивних та суб'єктивних обставин; 5) відбуттям в рамках Кримінальних кодексів СРСР кримінально-правового регулювання забезпечення статевої свободи та статевої недоторканності особи, виділенням статевих злочинів в окремий рід, визначенням їх видів, кваліфікуючих ознак та меж санкцій, визначення суб'єктом злочину виключно чоловіка; 6) прийняттям Кримінального кодексу України, за яким злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності винесені у окремий розділ, визначенням кваліфікуючих ознак, меж та видів кримінальної відповідальності, об'єктивної та суб'єктивної сторони, визначенням можливості чоловіка та жінки бути суб'єктом злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sexual Violence Basics. How Big a Problem is Sexual Violence? URL: <http://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/3925/Readings/ChildSexAbuse.pdf>.
2. Aldona Kipāne. Criminological problems of sexual violence. URL: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Kopsavilkums_Aldona_Kipane_ENG.pdf.
3. Sex Crimes Transnational Problems and Global Perspectives. Edited by Alissa R. Ackerman and Rich Furman. Columbia University Press. URL: <https://cup.columbia.edu/book/sex-crimes/9780231169493>.
4. Мартинишин Г. Я. Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2017. 220 с.
5. Денисовський М. Д. Попередження злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх і малолітніх підрозділами карного розшуку кримінальної поліції Національної поліції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 20 с.
6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Статистичні дані Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
7. Изнасилования в истории человечества. URL: <http://s-info.ru/intim/rape/79>.
8. Заварькин И. Н. История возникновения и развития российского и зарубежного уголовного законодательства об ответственности за изнасилование, а также его роль в защите прав женщин на половую неприкосновенность и половую свободу. *Вестник Томск. гос. ун-та. Государство и право. Юридические науки*. 2013. № 376. С. 126–131.
9. Шмерецький Є. Є. Історичні передумови формування відповідальності за сексуальне насильство. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 196–204.
10. Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій /склав та підготував до друку проф. С. Юшков. К. : ВУАН, 1935. Редакція IV. С. 137–144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, № 240, Новгородський 1-й літопис XV ст.). URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm>.
11. Полный судебник. Ручная книга судебных уставов. URL: https://play.google.com/store/books/details?id=q9T7AgAAQBAJ&rdid=book-q9T7AgAAQBAJ&rdot=1&source=gbs_vpt_read&pcampaignid=books_booksearch_viewport.
12. Судебник 1497. URL: <http://f-ipsu.udsu.ru/files/assets/sudebnik1497.doc>.
13. Судебник 1550. URL: <http://f-ipsu.udsu.ru/files/assets/sudebnik1550.doc>.
14. Статут Великого Княжества Литовского 1529 г. URL: <https://nicolaev.livejournal.com/1269730.html>.
15. Соборное уложение 1649 г. URL: http://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/SOBORNOE_ULozHENIE.html.
16. История развития отечественного законодательства о преступлениях против половой неприкосновенности и половой свободы личности. URL: <https://lawbook.online/ugolovnoe-pravo-ross-kniga/istoriya-razvitiya-otechestvennogo-28218.html>.
17. Демидова О. О. История развития норм об ответственности за изнасилование в отечественном уголовном законодательстве. URL: <https://interactive-plus.ru/e-articles/337/Action337-117720.pdf>.
18. Кримінальний кодекс УРСР 1922 р. URL: <https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/kriminalniy-kodeks-usrr-64886.html>.

19. Постанова ВУЦВК "Про внесення змін до кримінально-процесуального кодексу УСРР" (9 грудня 1934 р.). URL: <https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/postanova-vutsvk-pro-vnesennya-zmin-kriminalno-64928.html>.
20. Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.
21. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 № 2341–III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920.
22. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України : Закон України від 06.12.2017 № 2227–VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.

REFERENCES

1. Sexual Violence Basics. How Big a Problem is Sexual Violence? Retrieved from: <http://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/3925/Readings/ChildSexAbuse.pdf> (in Eng.).
2. Aldona, Kipāne. Criminological problems of sexual violence. Retrieved from: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Kopsavilkums_Aldona_Kipane_ENG.pdf (in Eng.).
3. Sex Crimes Transnational Problems and Global Perspectives. Edited by Alissa R. Ackerman and Rich Furman. Columbia University Press. Retrieved from: <https://cup.columbia.edu/book/sex-crimes/9780231169493> (in Eng.).
4. Martynyshyn, H. YA. (2017). *Stateva nedotorkanist' yak ob'yekt kryminal'no-pravovoyi okhorony v Ukrayini* [Sexual integrity as an object of criminal law protection in Ukraine]. Candidate's thesis (12.00.08). L'viv (in Ukr.).
5. Denysovs'kyy, M. D. (2017). *Poperedzhennya zlochyniv proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti nepovnotitnikh i malolitnikh pidrozdilamy karnoho rozshuku kryminal'noyi politysiy Natsional'noyi politysiy Ukrayiny* [Prevention of crimes against sexual freedom and sexual integrity of minors and minor units of the criminal investigation of the criminal police of the National Police of Ukraine]. Candidate's thesis (12.00.09). L'viv (in Ukr.).
6. *Pro zareyestrovani kryminal'ni pravoporushennya ta rezul'taty yikh dosudovoho rozsliduvannya* [About registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation]. Statystychni dani Heneral'noyi prokuratury Ukrayiny. Retrieved from: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (in Ukr.).
7. *Iznasilovaniya v istorii chelovechestva* [Rape in the history of mankind]. Retrieved from: <http://s-info.ru/intim/rape/79> (in Russ.).
8. Zavarykin, I. N. (2013). Istoriya vozniknoveniya i razvitiya rossiyskogo i zarubezhnogo ugolovnoho zakonodatel'stva ob otvetstvennosti za iznasilovaniye, a takzhe yego rol' v zashchite prav zhenshchin na polovuyu neprikosnovennost' i polovuyu svobodu [The history of the emergence and development of Russian and foreign criminal legislation on the responsibility for rape, as well as its role in protecting women's rights to sexual inviolability and sexual freedom]. *Vestnik Tomsk. gos. un-ta. Gosudarstvo i pravo. Yuridicheskiye nauki*, (376). 126–131 (in Russ.).
9. Shmerets'kyy, YE. YE. (2017). Istorychni peredumovy formuvannya vidpovidal'nosti za seksual'ne nasyil'stvo [Historical background for the formation of responsibility for sexual violence]. *Yurydychna psykholohiya*, 2 (21). 196–204 (in Ukr.).
10. Yushkov, S. (1935). *Pravda rus'ka* [True Russian]. Kyiv: VUAN, Redaktsiya 4. S. 137–144. (Na osnovi tekstu Arkhivnoyi komisiyi AN SRSR, No 240, Novhorods'kyy 1-y litopys XV st.). Retrieved from: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm> (in Ukr.).
11. *Polnyy sudebnik. Ruchnaya kniga sudebnykh ustavov* [A full judicial. Hand book of judicial statutes]. Retrieved from: https://play.google.com/store/books/details?id=q9T7AgAAQBAJ&rdid=book-q9T7AgAAQBAJ&rdot=1&source=gbs_vpt_read&pcampaignid=books_booksearch_viewport (in Russ.).
12. *Sudebnik 1497* [The Code of Law 1497]. Retrieved from: <http://f-ipsub.udsu.ru/files/assets/sudebnik1497.doc> (in Russ.).
13. *Sudebnik 1550* [The Code of Law 1550]. Retrieved from: <http://f-ipsub.udsu.ru/files/assets/sudebnik1550.doc> (in Russ.).
14. *Statut Velykoho Knyazhestva Lytovskoho 1529 h.* [The Statute of the Grand Duchy of Lithuania, 1529]. Retrieved from: <https://nicolaev.livejournal.com/1269730.html> (in Russ.).
15. *Sobornoye ulozheniye 1649 g.* [The Council of 1649]. Retrieved from: http://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/SOBORNOE_ULozHENIE.html (in Russ.).
16. *Istoriya razvitiya otechestvennogo zakonodatel'stva o prestupleniyakh protiv polovoy neprikosnovennosti i polovoy svobody lichnosti* [The history of the development of domestic legislation on crimes against sexual inviolability and sexual freedom of the individual]. Retrieved from: <https://lawbook.online/ugolovnoe-pravo-ross-kniga/istoriya-razvitiya-otechestvennogo-28218.html> (in Russ.).

17. Demidova, O. O. *Istoriya razvitiya norm ob otvetstvennosti za iznasilovaniye v otechestvennom ugovnom zakonodatel'stve* [The history of the development of norms on the responsibility for rape in domestic criminal legislation]. Retrieved from: <https://interactive-plus.ru/e-articles/337/Action337-117720.pdf> ((in Russ.).
18. *Kryminal'nyy kodeks URSR 1922 r.* [The Criminal Code of the USSR in 1922]. Retrieved from: <https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/kryminalniy-kodeks-usrr-64886.html> (in Ukr.).
19. *Pro vnesennya zmin do kryminal'no-protsesual'noho kodeksu USRR* [On amendments to the Code of Criminal Procedure of the Ukrainian SSR]. Postanova VUTSVK (09.12.1934). Retrieved from: <https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/postanova-vutsvk-pro-vnesennya-zmin-kryminalno-64928.html> (in Ukr.).
20. *Kryminal'nyy kodeks URSR 1960 r.* [The Criminal Code of the USSR in 1960]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05> (in Ukr.).
21. *Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny* [The Criminal Code of Ukraine]. Zakon Ukrayiny (05.04.2001 No 2341–3). *Ofitsiyyny visnyk Ukrayiny*, (21). 920 (in Ukr.).
22. *Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho ta Kryminal'noho protsesual'noho kodeksiv Ukrayiny* [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine]. Zakon Ukrayiny (06.12.2017 No 2227–8). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (in Ukr.).

Надійшла 17.04.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Шахова К. В. Генезис законодательства з недопущення порушення права на статеву свободу та статеву недоторканність. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 3. С. 122–130.
URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_3_17.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1412005>

Виконано аналіз нормативних актів Давніх часів та визначено, що саме з цього періоду бере розвиток досліджуваний вид законодавчого регулювання питання охорони прав особи на статеву свободу та статеву недоторканність особи. Розглянуто законодавство часів Російської імперії та Радянського Союзу та наголошено, що важливість вказаних нормативних актів полягає в започаткованості законодавцем прямої караності порушення права досліджуваного виду. Визначено, що сьогоднішній стан правового забезпечення досліджуваного права особи включає в себе норми міжнародних стандартів та законодавства. Виокремлено, що в загальному вигляді генезис законодавства, пов'язаного із недопущенням порушення права на статеву свободу та статеву недоторканність, доцільно визначити за 6 етапами, кожному із яких притаманні характерні ознаки.

Ключові слова: статеві злочини; право особи на статеву свободу та статеву недоторканність; генезис законодавства

Шахова Е.В. Генезис законодательства по недопущению нарушения права на половую свободу и половую неприкосновенность

Выполнен анализ нормативных актов Древних времен и определено, что именно с этого периода берет развитие исследуемый вид законодательного регулирования вопросы охраны прав личности на половую свободу и половую неприкосновенность личности. Рассмотрены законодательство времен Российской империи и Советского Союза и отмечено, что важность указанных нормативных актов заключается в основоположении законодателем прямой наказуемости нарушения права изучаемого вида. Определено, что сегодняшнее состояние правового обеспечения исследуемого права человека включает в себя международные стандарты и законодательство. Выделено, что в общем виде генезис законодательства, связанного с недопущением нарушения права на половую свободу и половую неприкосновенность, целесообразно определить по 6 этапам, каждому из которых присущи характерные признаки.

Ключевые слова: половые преступления; право человека на половую свободу и половую неприкосновенность; генезис законодательства

Shakhova K.V. Genesis of Legislation to Prevent the Violation of the Right to Sexual Freedom and Sexual Immunity

The author has analyzed the legislation in the sphere of protecting human rights and freedoms on sexual freedom and sexual immunity. The task of the article is to allocate the stages of the development of such legislation and its correlation with certain time periods of the development of our state. It has been determined that the researched type of legislative regulation of the issue of protecting human rights on sexual freedom and the sexual immunity of a person has been started from

the Ancient times. Having analyzed the legislation of the Russian Empire and the Soviet Union, the author has emphasized that the violation of the researched right was first directly punished by the legislator. Today's problems regarding the researched human right are gradually regulated by international standards and legislation. It has been demonstrated that the genesis of the legislation regarding the prevention to the violation of the right on sexual freedom and sexual immunity can be defined in 6 stages, which are respectively characterized by 1) the sole establishment of liability for sexual abuse with the norms of morality; 2) the norm of establishing the punishment for crimes against sexual freedom and sexual immunity of a person taking into account the social situation of a victim; 3) the norms of customary law going outside the scope of church law and the introduction into a general system of criminal acts, without distinguishing the degree of punishment of an offender for committing a sexual offense, depending on the social status of a victim, where the rape is considered as an independent corpus delicti and punishable by death sentence, there is a special subject for committing sexual offenses; 4) attempts to codify normative acts with the allocation of sexual offenses into a separate type of criminal activity, with the definition of qualifying attributes, depending on the age and the modus operandi, taking into account objective and subjective circumstances; 5) by criminal and legal regulation of ensuring sexual freedom and sexual immunity of a person within the framework of the Criminal Codes of the USSR, the allocation of sexual crimes into a separate type, the definition of their types, qualifying features and limits of sanctions, the definition of a man as the subject of a crime; 6) the adoption of the Criminal Code of Ukraine, according to which the crimes against sexual freedom and sexual immunity are allocated into a separate section, the definition of qualifying attributes, boundaries, and types of criminal liability, objective and subjective aspects, determination of the possibility of a man and a woman to be the subject of a crime.

Keywords: *sexual abuse; the human right to sexual freedom and sexual immunity; the genesis of legislation*